

УДК 371.134:796

Маріонда Іван Іванович

кандидат педагогічних наук, доцент
завідувач кафедри фізичного виховання
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м.Ужгород, Україна
ivan.marionda@uzhnu.edu.ua

Шароді Василь Михайлович

старший викладач кафедри фізичного виховання
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м.Ужгород, Україна
vmsharodi@gmail.com

ЗАСТОСУВАННЯ ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВОГО ПІДХОДУ У ПРОЦЕСІ УПРАВЛІННЯ ПРОФЕСІЙНОЮ ПІДГОТОВКОЮ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Анотація. У статті актуалізовано проблему програмно-цільового підходу до управління професійною підготовкою майбутнього вчителя фізичної культури. Розкрито особливості програмно-цільового підходу та обґрунтовано шляхи його реалізації в умовах кредитно-модульної системи навчання. **Метою статті** є розкриття особливостей програмно-цільового підходу та обґрунтування шляхів його реалізації в процесі управління професійною підготовкою майбутнього вчителя фізичної культури. **Методи дослідження.** Для вирішення поставлених завдань використовувалися такі методи дослідження: аналіз і узагальнення психолого-педагогічної та навчально-методичної літератури, які дали можливість з'ясувати сучасний стан теорії і практики оптимізації педагогічного процесу, систематизувати та узагальнити інформацію про досліджуваний об'єкт та створити модель оптимізації професійної підготовки вчителів фізичної культури. Здійснено спробу довести, що такий підхід є одним з ефективних механізмів підвищення якості освітніх послуг у вищій школі. Наведені програми, що застосовуються для досягнення цілі на різних рівнях їх розробки і здійснення, зокрема, загальноуніверситетському, факультетському (інститутському), кафедральному (груповому) і особистісному, що дало можливість значно оптимізувати професійну підготовку майбутніх вчителів фізичної культури. Визначено ефективність роботи керівника педагогічного колективу (структурного підрозділу) в вищій школі щодо оптимізації відносин, які управляються та оцінюються за наступними критеріями: а) зміст діяльності (обсяг і якість виконаної роботи); б) ступінь згуртованості колективу за певний період роботи; в) авторитет керівника (виборність керівника).

Ключові слова: програмно-цільовий підхід, процес, професійна підготовка, вчитель, фізична культура, кредитно-модульна система.

Вступ. Сьогодні в Україні відбувається зміна пріоритетів у системі професійної підготовки вчителя. Серед факторів, які це зумовили, можна виокремити дві групи чинників. Насамперед це процеси реформування системи вищої освіти, які відбуваються не лише в Україні, але й за її межами. Ці процеси спонукають до переосмислення ролі майбутнього вчителя в новому столітті. Другу групу чинників у галузі національної освіти становлять соціально-педагогічні зміни, пов'язані з уведенням нових державних освітніх стандартів, переходом на європейський зміст та структуру освіти.

Як засвідчує досвід розвинутих країн, у підготовці фахівця ключову роль відіграє програмно-цільовий підхід, який дає змогу ефективно поєднати програмні цілі зі шляхами їх досягнення, включаючи механізми державного й ринкового регулювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасна вища школа багато в чому перестала задовольняти потреби в якості підготовки спеціалістів з вищою освітою, зокрема, вчителів фізичної культури [5]. Цьому є ряд причин як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру. Однією з таких причин, на нашу думку, є недосконалість організації навчального процесу [7]. В дослідженні цієї проблеми емпірично можна виділити ряд факторів, які негативно впливають на розвиток творчого потенціалу студентів. Це передусім існування великої кількості екстенсивних методів в організації навчальної роботи і, як наслідок, дефіцит дійсно творчих, самостійних робіт, слабе опрацювання цілей організації навчального процесу майбутніх учителів [1; 3; 6].

Вийти зі складної ситуації, що склалася у сучасному ВНЗ для оптимізації професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури можна за до-

могою застосування в навчальному процесі програмно-цільового підходу, де основну роль відіграють науково обґрунтовані цілі. Це довели О.Власюк, А.Жаліло, А.Семенченко, Л.Яценко на прикладі ефективного вирішення великих економічних і соціальних завдань [9]. Разом з тим, на наш погляд, ефективність такого підходу значно збільшується, якщо він буде застосований і в менших за масштабом системах, якою є навчально-виховний процес у ВНЗ. Це пояснюється тим, що сучасні вузи також являють собою складні системи, що включають управлінські, наукові, громадські, педагогічні системи. При цьому можливий і часто відбувається «відрив» окремих ланцюгів управління від кінцевої мети, які відходять на другий план і підміняються другорядними цілями. Інколи ці цілі вступають у протиріччя: цілі деканату і кафедр, факультету й окремих викладачів тощо.

Мета статті: розкрити особливості програмно-цільового підходу та обґрунтувати шляхи його реалізації в процесі управління професійною підготовкою майбутнього вчителя фізичної культури.

Завдання дослідження: 1. розкрити особливості впровадження програмно-цільового підходу в процес професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури; 2. визначити ефективність роботи керівника педагогічного колективу в вищій школі для оптимізації відносин.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань використовувалися такі методи дослідження: аналіз і узагальнення психолого-педагогічної та навчально-методичної літератури, які дали можливість з'ясувати сучасний стан теорії і практики оптимізації педагогічного процесу, систематизувати та узагальнити інформацію про досліджуваний об'єкт та створити модель оптимізації професійної

підготовки вчителів фізичної культури.

Виклад основного матеріалу. Розглядаючи мету навчання як важливий компонент цілісної системи навчання, теорія оптимізації ставить завдання побачити, яким чином свідомо мета діяльності педагога виступає як закон, що визначає спосіб і характер його дії; з'ясувати, які функції виконують цілі навчання і діяльності викладача й студента, в якій мірі кінцеві результати навчання студентської молоді залежать від якості цілей.

Конкретні цілі і завдання професійної підготовки фахівця, на нашу думку, формуються викладачем на межі соціальних потреб суспільства у якості фахового майбутнього вчителя фізичної культури нового типу і комплексу реальних можливостей для здійснення такого соціального замовлення, які є у розпорядженні професорсько-викладацького складу. Відповідно до різних видів результатів професійної підготовки, цілі й завдання її на всіх рівнях діляться на цілі освітні і виховні.

Дійсно, для досягнення оптимальних результатів педагогічної діяльності, для забезпечення оптимального взаємовідношення, єдності між педагогічними цілями, засобами їх досягнення й результатами, на які спрямована діяльність, вимагається достатньо висока педагогічна майстерність викладача. Перетворення цілей, засобів і результату в монолітну цілісну систему, можливе лише за умови, що кожний компонент педагогічного процесу буде добре працювати на всю систему, на її результати, відмінно справлятися з покладеними на нього функціями [4].

На думку П.Крейсберга [2], відбір цілей повинен здійснюватись за наступними критеріями: відповідність головної мети навчального процесу головними цілям ВНЗ, які обумовлені соціальним замовленням суспільства; єдність двох цілей: з одного боку, розвиток особистості кожного студента і становлення його як конкурентоспроможного фахівця, з іншого боку, – підвищення наукового потенціалу ВНЗ і більш ефективна й широка участь у вирішенні реальних наукових проблем; доступність і реальність мети, яка визначається шляхом експертної оцінки; відсутність протиріч між цілями різних рівнів; відповідність мети обмеженням, що сформульовані на основі аналізу прогнозу досягнення мети. Як правило, обмеження накладається на термін досягнення, величину і якість ресурсів, які використовуються в програмі.

На основі наведених думок стає можливим в одному визначенні поєднати мету й зміст оптимізації процесу навчання. Однак, на наш погляд, у застосуванні до процесу навчання у ВНЗ це визначення має деякі специфічні особливості. Їх суть полягає в тому, що кінцевою метою оптимізації є досягнення максимально можливих результатів навчання не тільки з урахуванням можливостей кожного учня в школі, а й у відповідно до вимог, які ставляться до змісту й рівня загальнонаукової та професійної підготовки майбутніх фахівців. Необхідно врахувати й те, що ВНЗ є вищою сходинкою у навчанні, тому не можна визначати рівень підготовки студентів, лише виходячи з їхніх індивідуальних навантажень.

Оскільки особливістю програмно-цільового підходу є пріоритет головної мети й орієнтація на кінцевий результат, він сприяє оптимізації управління професійною підготовкою майбутнього вчителя, що складається з таких стадій [4; 8]: програмна: розробка стратегії реалізації цілей; організаційна: створення системи й органів управління; практична: реалізація програм структурними підрозділами; контролю та діагностики, де розглядаються питання щодо виконання планів та програм, а також здійснення про-

міжного та підсумкового контролю на базі застосування рейтингової системи оцінювання, моніторинг якості освіти; отримання результату: підведення підсумків, корекція програм; передцільова: дослідження проблем ринку нових спеціальностей і спеціалізацій в галузі фізичної культури і спорту та вивчення сучасного стану професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури і шляхи вдосконалення даної системи в майбутньому; цільова: постановка головної мети.

Така програма дозволить якісно підвищити рівень підготовки майбутнього фахівця фізичної культури в умовах кредитно-модульної системи організації навчального процесу в ВНЗ.

У рамках програмно-цільового підходу до покращення навчального процесу професійної підготовки учителів фізичної культури нами виділено чотири рівні програм: загально університетський, факультетський (інститутський) груповий (кафедральний) та особистісний.

З усіх вищенаведених програм найбільшого доопрацювання з метою оптимізації навчального процесу, зокрема професійної підготовки, потребують загальноуніверситетські, факультетські (інститутські) та групові (кафедральні) програми, а саме: це розробка й впровадження кредитно-модульної системи з метою організації навчального процесу і модульно-рейтингової системи оцінювання успішності студентської молоді, застосування інноваційних технологій під час професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури.

Кожна програма повинна містити відповіді на питання: коли вона буде виконана; де буде реалізована; хто її виконає; якого результату планується досягти; які критерії реалізації даної програми. У зв'язку з цим першочергове значення має питання про структуру програми, яка є комплексом виконавчих та програм управління [8, с.16].

Отже, оптимізація професійної підготовки в ВНЗ залежить від ефективності застосування програмно-цільового підходу до планування й управління, який відображений у змісті програм. Його результативність залежить від фахівців, котрі здійснюють виконання цих програм та прагнуть досягнення поставленої мети, тобто бажаного результату.

Успішне здійснення навчально-виховного процесу й наукової діяльності професорсько-викладацького складу залежить від якості керівництва педагогічним колективом, яке здійснюється ректором, деканом, завідувачами кафедр. Щоб успішно управляти педагогічним і студентським колективом, організувати їх на виконання завдань, які вирішує ВНЗ, керівникам потрібно знати не тільки педагогіку та психологію, а й педагогічний менеджмент, освітній маркетинг. Вони повинні мати організаторські здібності та бути взірцем для своїх колег-викладачів, як в адміністративній та педагогічній, так і в ефективній науковій та методичній діяльності.

Висновки. У ситуації, що склалася в сучасному ВНЗ, для оптимізації професійної підготовки майбутніх фахівців необхідний передусім програмно-цільовий підхід, основну роль у якому відіграють науково обґрунтовані цілі. Довівши свою ефективність у вирішенні великих економічних і соціальних завдань, він успішно впроваджується у планування та управління для вирішення складних проблем, які існують у ВНЗ. Разом з тим ефективність такого підходу значно підвищиться, якщо він буде застосовуватися і до менших за масштабом систем. Це пояснюється тим, що структурні підрозділи ВНЗ також являють собою складні системи, що включають управлінські, науко-

ві, суспільні та педагогічні підсистеми.

Ефективність управління багато в чому залежить від стилю управління. Особистість керівника є одним із факторів оптимізації функціонування будь якої системи, зокрема такої складної, як сучасний ВНЗ.

Особливістю програмно-цільового підходу є пріоритет головної мети, орієнтування на кінцевий

результат при використанні програм, які розробляються на різних рівнях: загальноуніверситетському, факультетському (інститутському), кафедральному та особистісному. При цьому до програм належать виконавчі і програми управління, які, у свою чергу, поділяються на програми контролю і корекції.

References

1. Danylenko, I.I. (2001). *Ocynuyvanniy ta vibir pedagogichnykh innovatsiyi: teoretiko-prakt. aspekt* [Evaluation and selection of pedagogical innovations: theoretical-practical aspect]. Kyiv: Logos [in Ukrainian].
2. Kreysberg, P. U. (1982). Ponyatie celey obucheniya: Klassifikaciya celey obucheniya po konkretnosti – abstraktnosti: Problemi konkretizacii celey obucheniya i vospitaniya [Concepts of Learning Objectives: Classification of Training Purposes for Specificity - Abstraction: Problems of specific goals of education and upbringing]. *Sovietskaia pedagogika i shkola* [Soviet pedagogy and school], 15, 29-31 [in Russian].
3. Pekhota, O. M. (ed.) (2004). *Osvitni tekhnologii* [Educational technologies]. Kyiv: A.S.K. [in Ukrainian].
4. Polovnikova, N. A. (1982). Teoria i praktika intensifikacyyi obucheniya studentov na osnove celevogo podkhoda [Theory and practice of intensifying student learning based on the target approach]. *Intensifikaciya uchebnogo processa* [Intensification of the educational process], 18-32 [in Russian].
5. Rabotin, I. V. (2001). Innovacionnyj komponent pedagogicheskoy dejatelnosti uchitelja fizicheskoy kultury [Innovative component of pedagogical activity of the teacher of physical culture]. *Teoria i praktika fizkultury* [Theory and practice of physical culture], 2, 22-24 [in Russian].
6. Sgadova, V. V. (2003). *Pedagogichnyy proces u vyshchij shkoli* [Pedagogical process in high school]. Kyiv: NPU [in Ukrainian].
7. Shamova, T.I., Tretiakov, P. I., & Kapustin, N. P. (2002). *Upravlenie obrazovatelnyimi sistemami* [Management of educational systems]. Moscow: Gumanitar. izd. centr VLADOS [in Russian].
8. Tymoshenko, O. (2009). Teoretyko-metodychni zasady optymizacyyi profesijnoyi pidgotovky vchyteliv fizychnoyi kultury u vyshchijkh navchalnykh zakladakh [Theoretical and methodical principles of optimization of professional training of teachers of physical culture in higher educational institutions]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv: National pedagogic University named after M.Dragomanov [in Ukrainian].
9. Vlasyuk, O. S., Zhalilo, J. A., Semenchenko, A. I., & Yacenko, L. D. (2006). *Strategichne programno-cilyove planuvannya procesiv socialno-ekonomichnogo rozvutku Ukrainu* [Strategic programme-targeted planning of the processes of social and economic development of Ukraine]. Kyiv: DP NVC «Yevroatlantykinform» [in Ukrainian].

Список використаної літератури

1. Оцінювання та вибір педагогічних інновацій: теоретико-практ. аспект / За ред. Л.І.Даниленко. – К.: Логос, 2001. – 185 с.
2. Крейсберг П.У. Понятия целей обучения: Классификация целей обучения по конкретности – абстрактности: Пробл. конкретизации целей обучения и воспитания / П.У.Крейсберг // Сов. педагогика и школа. – 1982 – Вып. 15. – С.29-31.
3. Освітні технології: Навч.-метод. посіб. / За ред. О.М.Пехоти. – К.: А.С.К., 2004. – 256 с.
4. Половникова Н.А. Теория и практика интенсификации обучения студентов на основе целевого подхода / Н.А.Половникова // Интенсификация учебного процесса: Сб. науч. тр. – Челябинск, 1982. – С.18-32.
5. Работин И.В. Инновационный компонент педагогической деятельности учителя физической культуры / И.В.Работин // Теория и практика физ. культуры. – 2001. – №2. – С. 22-24.
6. Педагогічний процес у вищій школі: Метод. рекомендації / Авт.-укладач В.В.Сгадова. – К.: НПУ, 2003. – 57 с.
7. Шамова Т.И. Управление образовательными системами: Учеб. пособие для студентов высш. учеб. заведений / Т.И.Шамова, П.И.Третьяков, Н.П.Капустин. – М.: Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2002. – 271 с.
8. Тимошенко О. Теоретико-методичні засади оптимізації професійної підготовки вчителів фізичної культури у вищих навчальних закладах: автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.04 «теорія і методика професійної освіти» / О.Тимошенко; Нац.пед.ун-т ім. М.П.Драгоманова. – К., 2009. – 36 с.
9. Стратегічне програмно-цільове планування процесів соціально-економічного розвитку України: Наук.-методол. посіб. / О.С.Власюк, Я.А.Жаліло, А.І.Семенченко, Л.Д.Яценко, та ін.; За заг. ред. В.П. Горбуліна, акад. НАН України, д-ра техн. наук. – К.: ДП НВЦ «Євроатлантикінформ», 2006. – 116 с.

Стаття надійшла до редакції 19.03.2018 р.

Стаття прийнята до друку 23.03.2018 р.

Марионда Иван

кандидат педагогических наук, доцент
заведующий кафедрой физического воспитания
ГВУЗ «Ужгородский национальный университет», г.Ужгород, Украина

Шароди Василий

старший преподаватель кафедры физического воспитания
ГВУЗ «Ужгородский национальный университет», г.Ужгород, Украина

ПРИМЕНЕНИЕ ПРОГРАМНО-ЦЕЛЕВОГО ПОДХОДА В ПРОЦЕССЕ УПРАВЛЕНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ

Аннотация. В статье актуализировано проблему программно-целевого подхода к управлению профессиональной подготовкой будущих учителей физической культуры. Раскрыты особенности программно-целевого подхода и обоснованы пути его реализации в условиях кредитно-модульной системы обучения. Целью статьи является раскрытие особенностей программно-целевого подхода и обоснование путей его реализации в процессе управления профессиональной подготовкой будущих учителей физической культуры. Методы исследования. Для решения поставленных задач использовались следующие методы исследования: анализ и обобщение психолого-педагогической и учебно-методической литературы, которые позволили выяснить современное состояние теории и практики оптимизации педагогического процесса, систематизировать и обоб-

щити інформацію об досліджуваному об'єкті і створити модель оптимізації професійної підготовки учителів фізичної культури. Підприємта спроба довести, що такий підхід є одним із ефективних механізмів підвищення якості освітніх послуг в вищій школі. Приведені програми, застосовані для досягнення цілі на різних рівнях їх розробки і реалізації, зокрема, загальноуніверситетському, факультетському (інститутському), кафедральному (груповому) і особистому, що дозволило значно оптимізувати професійну підготовку майбутніх учителів фізичної культури. Визначено ефективність роботи керівника педагогічного колективу (структурного підрозділу) в вищій школі по оптимізації відносин, які управляються і оцінюються за наступними критеріями: а) зміст діяльності (обсяг і якість виконаної роботи); б) ступінь єдності колективу за певний період роботи; в) авторитет керівника (виборність керівника).

Ключові слова: програмно-цілевий підхід, процес, професійна підготовка, вчитель, фізична культура, кредитно-модульна система.

Marionda Ivan

Candidate of Pedagogical Sciences, Ph.D., Associate Professor
Department of Physical Education
State University «Uzhhorod National University», Uzhhorod, Ukraine

Sharodi Vasyl

Senior Lecturer
Department of Physical Education
State University «Uzhhorod National University», Uzhhorod, Ukraine

APPLICATION OF THE PROGRAM-TARGET APPROACH IN THE PROCESS OF MANAGEMENT BY PROFESSIONAL PREPARATION FOR THE FUTURE TEACHER OF PHYSICAL CULTURE

Annotation. The article focuses on the problem of the program-target approach to the management of the professional training of the future teacher of physical culture. The peculiarities of the program-target approach are revealed and the ways of its realization in the conditions of the credit-module system of training are grounded. An attempt has been made to prove that this approach is one of the effective mechanisms for improving the quality of educational services in higher education. The following research methods were used for solving the tasks: analysis and generalization of psychological and pedagogical and educational and methodical literature that gave an opportunity to find out the current state of the theory and practice of optimizing the pedagogical process, to systematize and generalise information about the object under investigation and to create a model of optimization of a professional training of teachers of physical culture. The following programs are used to achieve the goal at different levels of their development and implementation, in particular, general, faculty (institute), department (group) and personal, which made it possible to significantly optimize the professional training of future teachers of physical culture. The effectiveness of the work of the head of the pedagogical team (structural unit) in the high school on the optimization of relations, which are managed and evaluated according to the following criteria, is determined: a) the content of the activity (volume and quality of the work performed); b) degree of unity of the collective for a certain period of work; c) the authority of the head (election leader).

Key words: program-target approach, process, professional training, teacher, physical culture, credit-module system.